

سلاح شیمیایی

رضا رفیعی

سلاحهای شیمیایی به مواد گاز، مایع و یا پودری شکلی اطلاق می‌شود که توسط بمب، موشک، هواپیما، گلوله یا وسایل دیگر در محیط پخش می‌شوند و باعث مرگ و یا مصدومیت دشمن یا ناتوان کردن او می‌گردند. عوامل شیمیایی به دو دسته کلی عوامل ناتوان کننده و عوامل کشنده تقسیم میشوند. عوامل ناتوان کننده آن دسته از مواد شیمیایی هستند که در فرد یک ناتوانی موقتی ایجاد می‌کنند و برای مدتی او را از انجام مأموریتش باز می‌دارند. گازهای اشک‌آور و تهوع آور از جمله عوامل ناتوان کننده محسوب میشوند. برخی از این عوامل مانند گاز اشک‌آور و اسپری‌های فلفل توسط نیروهای امنیتی برای کنترل شورش‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند. بر عکس، عوامل کشنده برای کشتن نیروهای دشمن مورد استفاده قرار می‌گیرند و خود به دسته‌های مختلفی تقسیم می‌شوند.

عوامل شیمیایی با ورود به بدن از طریق تنفس و گاهی از طریق جذب پوستی باعث بروز اختلال در عملکردهای عادی بدن و ایجاد ناتوانی یا مرگ (بسته به نوع عامل شیمیایی) می‌گردند. برخی از عوامل شیمیایی اثرات درازمدت چندانی ندارند و اگر فردی کمتر از میزان کشنده آنها را دریافت کرده باشد یا سریع درمان شود در بقیه عمر خود مشکل چندانی نخواهد داشت، اما برخی عوامل دیگر اثرات درازمدت بسیار وخیمی از خود به جای می‌گذارند و فرد را در بقیه عمر با مشکلات جسمی و روحی فراوانی روبرو می‌کنند. برای مثال گاز خردل علاوه بر اثر کوتاه مدت خود که ایجاد تاول‌های بزرگ بر روی پوست و صدمه زدن به دستگاه تنفسی است در درازمدت می‌تواند باعث ایجاد سرطان در فرد شود.

سلاحهای شیمیایی برای اولین بار در جنگ جهانی اول توسط

طرفهای درگیر به کار گرفته شده و موجب مرگ و مصدومیت هزاران نفر شدند. پس از آن بزرگترین استفاده از سلاحهای شیمیایی در قرن بیستم در جنگ ایران و عراق و توسط عراق علیه نیروهای ایرانی صورت گرفت. در اواخر جنگ عراق شهر مرزی سردشت در استان آذربایجان غربی را با بمبهای شیمیایی هدف قرار داد و چند ماه بعد شهر حلبچه در کردستان عراق را که توسط نیروهای ایرانی و شورشیان کرد عراقی به تصرف درآمده بود با انواع بمبهای شیمیایی بمباران کرد که در جریان مورد اخیر بیش از ۵۰۰۰ غیرنظامی کشته شدند. واکنش شورای امنیت و کشورهای غربی به این حملات تنها چند محکومیت بی‌اثر بود. در جنگ داخلی سوریه سلاحهای شیمیایی چندین بار مورد استفاده قرار گرفته است که طرفین مسئولیت آن را متوجه یکدیگر نموده‌اند.

در مقایسه با تسلیحات اتمی، تولید سلاحهای شیمیایی با سهولت بیشتر و هزینه کمتری انجام می‌شود و حتی گروههای تروریستی نیز می‌توانند در آزمایشگاه و با موادی که نسبتاً در دسترس هستند انواعی از عوامل شیمیایی کشنده را تهیه کنند. در ۲۰ مارس ۱۹۹۵ اعضای یک فرقه مذهبی با استفاده از مقداری مواد شیمیایی کشنده که در آزمایشگاه تولید کرده بودند به ۵ نقطه در مترو توکیو حمله کرده و موجب مرگ سیزده نفر و مسمومیت هزاران نفر شدند. البته آن نوع جنگ‌افزارهای شیمیایی که توسط دولت‌ها تهیه می‌شوند غالباً از کشندگی و تأثیر به مراتب بیشتری برخوردار هستند. استفاده از «سم و سلاحهای سمی» برای اولین بار در معاهده ۱۸۹۹ لاهه ممنوع اعلام شد.

پس از جنگ جهانی اول در معاهده دیگری به نام پروتکل ۱۹۲۵ ژنو استفاده از گازهای خفه کننده و سمی منع شد. با وجود اینکه این معاهده استفاده از گازهای سمی را ممنوع اعلام کرده بود، راجع به تهیه، تولید، نگهداری و انتقال آنها ساکت بود. کنوانسیون (معاهده) سلاحهای شیمیایی که در ۱۹۹۳ امضا و در ۱۹۹۷ لازم الاجرا شده هر نوع تولید، توسعه، نگهداری و استفاده از سلاحهای شیمیایی را ممنوع کرده است. به علاوه، بر اساس این کنوانسیون سازمانی به نام سازمان منع سلاحهای شیمیایی به وجود آمده است که وظیفه نظارت بر اجرای این کنوانسیون و نابودی سلاحهای شیمیایی کشورها را بر عهده دارد. سه کشور مصر، سودان جنوبی و کره شمالی تا کنون (سال ۲۰۱۷) به این کنوانسیون نپیوسته‌اند. اسرائیل نیز با وجود امضای کنوانسیون هنوز آن را در پارلمان خود تصویب نکرده است. بقیه کشورهای دنیا و از جمله ایران کنوانسیون سلاحهای شیمیایی را تصویب کرده یا به آن پیوسته‌اند. مطابق ماده ۸ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی استفاده از سلاحهای شیمیایی جرم جنگی محسوب می‌شود. همچنین اگرچه استفاده از موادی مانند گاز اشک‌آور برای پراکنده کردن تظاهرکنندگان مجاز است، کاربرد این مواد در درگیری‌های مسلحانه ممنوع است.

